

ÚJ HÍVÓ SZÓ

■ Újabb huszonkét év telt el Erdély történetében 1989 reményeket ébresztő karácsonya óta. Az akkor megfogalmazott Hívó Szó, kolozsvári értelmiségiek felhívása utáni hónapokban, években körülményeink gyökeresen megváltoztak. Bizonyos vonatkozásokban változott a romániai valóság, a megosztottság és a gyűlölet azonban korántsem tűnt el a többségi társadalomból, politikából. A Hívó Szóban megnevezett magyar elvárások egy része – az anyanyelv használatában, a közoktatásban, művelődési és tudományos intézményeink működésében, a szabad vallásgyakorlásban, a médiában (korlátozott pénzügyi feltételek közt) – megvalósult ugyan, bővültek a magyar nyelvű egyetemi oktatás keretei, mindmáig azonban nincs önálló állami tudományegyetemünk, legfőképpen azonban nem történt előrehaladás a Kós Károlyék által már több mint kilencven éve Romániát, a román politikai hatalmat megszólító, világgá kiáltott szó, az autonómiaigény ügyében. Erdély, Bánság, Körös-vidék és Máramaros magyarságát 1921-ben még kétmilliószámú tömegnek számították – ez a szám (a 2011-es népszámlálás várható adatai szerint) kilenc évtized alatt jelentősen lecsökkent. De elmondhatjuk, hogy a romániai magyarság mégis számít a politikában, nem vagyunk leírható tényező, országon.

Természetesen tudomásul kell vennünk, hogy jövőnk ma már egy európai politikai-gazdasági összefüggésrendszerben, az információs és tudásalapú társadalom digitális és elektronikus, kulturális médiáknak összefüggésében kell elgondolnunk – a külső és belső válsághelyzektől és kihívásoktól nem függetlenül. Mára a politika tartalma, a politikálással, a politikai osztállyal magával kapcsolatos feltételek és elvárások is megváltoztak. A közösségi hálózatok életünk részeivé váltak. A jövőben ezeken, és egy új politikai rendszer szerint is kell tudnunk politizálni, az új típusú szerveződésekre és közösségi hálózatokra is építve. Megváltoztak a személyi feltételek is, a rendszer-

váltók közül sokan nincsenek már közöttünk, új nemzedékek veszik kézbe az erdélyi, a romániai magyarok sorsának az újratervezését. Nekik kell összehangolniuk a megsokszorozódott politikai opciókat, a civil társadalomban, szervezetekben és intézményekben megnyilatkozó kreatív társadalmi potenciált, az emberek változtató szándékát, törekvéseit és energiáit. A helyben maradás garanciáihoz már nem elég az egyszerű túlélés ígérete – csak a színvonalas, tartalmas élet biztosítása, csak a biztonságos politikai, gazdasági és kulturális, tudományos intézményi garanciák tarthatják itthon, Erdélyben a jövő nemzedékeit. A tudás presztízsét feltétlenül emelni kell a romániai magyar társadalomban, mert hosszú távon csak a tudás és az abból származó gazdasági erő biztosíthatja anyagi, gazdasági forrásainkat, intézményeink önfenntartását. Ugyanakkor követeljük, hogy a román kormányzat állítsa helyre az oktatás, tudomány és kultúra törvényileg előírt anyagi támogatását, és szüntesse meg az oktatási személyzet felvételére meghirdetett létszámkorlátozást, annak szinte teljes leállítását az állami felsőoktatási intézményekben.

Új hívó szavunk, amely az egész erdélyi magyarságot kívánja megszólítani, Belső-Erdély, a Partium, Bánság mellett hangsúlyosan Székelyföld magyarságát, saját energiáink mozgósítására, összefogására akarja felhívni a figyelmet – ahogy ezt már a *Kiáltó Szó* elsőrendűnek tekintette. Ide tartozik ma önkormányzataink jobb működése is. Nyilván nem hagyható figyelmen kívül, hogy a két főváros – Bukarest és Budapest, Budapest és Bukarest – közelsége vagy távolsága életünk alakítója. Éppen ezért nem csupán taktikai, hanem stratégiai kérdés megszabadulni a türelmetlenségtől, a kizárólagosságtól, korántsem mellékes a más nemzetiségekhez, más etnikumokhoz való viszony, a kölcsönös tisztelet.

Nemzetközi tapasztalat – mindenekelőtt Dél-Tirol pozitív példája – bizonyítja, hogy céljaink elérése, az értük folyta-

A Kolozsvár Társaságban 2012. január 27-én elhangzott és az internetre is felkerült Új Hívó Szóhoz több hozzászólás is érkezett. Közérdeklő kérdésekről lévén szó, folyamatosan helyet adunk a vitának. (Szerk.)

tott küzdelemnek akár a részsikere is csak együtt, összefogással lehetséges. Most egy sok tekintetben csalódott, bizonyos fokig megosztott társadalomhoz szólunk! De nézzünk előre! Bízunk magunkban! Győzzön a józan ész! 2012 nagyon fontos valamennyiünk számára! Választási évben vagyunk, és a romániai

magyar társadalom joggal és feltétlenül elvárja a különböző pártállású politikusaitól, hogy biztosítsák jelenlétünket a román parlamentben. Ez történelmi felelősségük.

Kolozsvár, 2012. január 27.
A Kolozsvár Társaság

KISS TAMÁS

Kolozsvár mint központ: lehetőség vagy illúzió?

■ Írásomban megpróbálok röviden körbejárni, milyen esélyei vannak Kolozsvárnak arra, hogy az erdélyi magyarság központja legyen/maradjon, illetve a kolozsvári értelmiségnek, hogy az *erdélyi magyar nemzeti mozgalom* megújításában központi (vagy legalább jelentős) szerepet kapjon. Kolozsvár hagyományosan Erdély centruma, a 19–20. század fordulóján a magyar polgárosodás motorja, a két világháború között pedig a kisebbségi helyzetbe került közösség egyértelmű szellemi és politikai központja volt. A 20. század második felétől azonban egy sor olyan folyamat indult be, amelyek vezető szerepét gyengítették.

Új Hívó Szó

■ Központi tézisésem, hogy a demográfiai, társadalm szerkezeti, majd az utóbbi két évtizedben a magyar közösségen belüli politikai folyamatok mára nagymértékben erodálták Kolozsvár (illetve a kolozsvári értelmiség) vezető szerepét a (tágan, nem pusztán pártpolitikai értelemben vett) erdélyi magyar nemzeti mozgalmon belül. Ezt az eróziót mi, kolozsvári értelmiségiek jó ideje érezzük, de nyilvánosan nem vettünk őszintén számot vele.

Írásom egyik apropója, hogy volt szerencsém részt venni a Kolozsvár Társaság 2012. január 27-i megbeszélésén, ahol Kántor Lajos felolvasta a – később sajtóban is közzétett – *Új Hívó Szót*. Magát a tanácskozást, illetve a közlemény kibocsátását részben a központ szerep eróziójának az érzete motiválta, amit a 2011-es népszámlálás Kolozsvárt érintő eredményeinek a nyilvánosságra kerülése fokozott. A közleményben és a tanácskozás során a magyar nemzeti mozgalom egysége feletti aggodalmak jutottak szóhoz. Magam úgy vélem, hogy ez a két dolog – vagyis Ko-

lozsvár szerepe és a nemzeti mozgalom egysége – valóban összefügg. A józan gondolkodáshoz azonban túl kell lépniünk azokon a megközelítéseken, amelyek a kolozsvári értelmiség *a priori* vezető szerepéből indulnak ki. A következőkben azokat a tényezőket veszem sorra, amelyek Kolozsvár, illetve a kolozsvári értelmiségi perspektíva marginalizálódásához vezettek. Ezt követően azt próbálok vázlatosan végiggondolni, hogy – a vázolt folyamatokkal számot vetve – mi lehet egy új felállásban a kolozsvári értelmiség szerepe, megvillantva azt is, hogy a teljes marginalizálódással mit veszíthet az egész erdélyi magyar nemzeti közösség.

Demográfiai háttér

■ A 2011-es népszámlálás nyilvánosságra szivárogtatott eredményei – miszerint az elmúlt kilenc évben Kolozsváron a magyarok száma 60 ezerről 49 ezerre, arányuk pedig 19 százalékról 16 százalékra csökkent – társadalomtörténetileg nem hoztak új fejleményt, hanem az évtizedes trendek folytatódását jelzik. Részben új fejlemény viszont, hogy az erdélyi magyar népességfejlődésben az eddiginél sokkal élesebbé, kontrasztosabbá váltak a regionális különbségek. A Székelyföldön (Hargita és Kovászna megyét érve ezen) összességében nőtt a magyarok aránya, és igaz ez a regionális stratégia szempontjából kulcsfontosságú városok esetében is, mint Sepsiszentgyörgy vagy Csíkszereda. Ezek esetében ráadásul az előrejelzések nem voltak kedvezőek, hisz az 1980-as években betelepedett románság fiatal korszerkezete – masszív elvándorlás nélkül – aránycsökkenést vetített előre. Hasonlóan kedvezőek (az országos trendekhez, illetve az ottani románsághoz viszonyítva) a Nagyváradtól északra fekvő partiumi terü-

letek (Észak-Bihar, Szatmár, Szilágy) népesedési adatai. Az országosnál vagy az erdélyinél ezeken a területeken is mérsékeltebb a népességfogyás, és elképzelhető, hogy az adatok a magyar népesség arányának növekedését fogják mutatni. A kolozsvári fejlemények ezzel összevetve nagyon kontrasztosak, hisz míg 2002-ben a magyarok (aránybeli) térvesztése egyetemes volt, most a közösség népességfejlődését tekintve élesen kettéválik. A kolozsvári adatok pedig inkább a szórványterületek, semmint a partiumi vagy a székelyföldi tömb népesedési helyzetéhez állnak közelebb.

Ameddig az intézményes keretfeltételek (egyetemi tanszékek, egyéb állások stb.) adottak, a kolozsvári értelmiség képes arra, hogy – a Székelyföldről és Partiumból betelepülők által – bővítetten újratermelje magát. A probléma, hogy közben úgy tűnik, az értelmiség alól elfogyóban a „nép”, ami által a kolozsvári értelmiség fokozatosan légüres térbe kerül. Ezzel a problémával a székelyföldi vagy a partiumi értelmiségieknek nem vagy sokkal kisebb mértékben kell szembesülniük.

Eltérő társadalomszerkezet, eltérő tapasztalatok

■ A magyarok társadalmi státusa szintén erősen meghatározza Kolozsvár helyzetét. A két világháború között Kolozsvár (de hasonlóképpen Nagyvárad vagy Arad) magyarsága szociológiai értelemben nem volt kisebbségi helyzetben. A kisebbségi helyzetet ugyanis nem a számbeli csekélység, hanem az alávetett pozíció hozza el. A két világháború között a románok adminisztráción és az állami intézményrendszeren belüli dominanciája ellenére a gazdasági/üzleti szférában megmaradt a magyarok (és tegyük hozzá: közöttük a magyar érzelmű és kultúrájú zsidók) dominanciája. A tényleges kisebbségi helyzetet a második világháborút követő kommunista modernizáció hozta el a kolozsvári magyarok számára. Nem csupán azért, mert az erőltetett urbanizáció miatt számbeli fölénybe kerültek a románok, hanem mert az addigi etnikai rétegszerkezet is a visszajára fordult. Immár társadalmi értelemben is a románok kerültek felülre, ami megkönnyítette például a nyilvános nyelvhasználati normák átalakulását. A társadalmilag is alávetett magyarok nyelve a románok számára nem hordoz annyira

presztízszt, hogy (akár azok, akik vegyes házasságban élnek) megtanulják. A nyilvános nyelvhasználatban pedig mindenki számára természetes, hogy a román az alapértelmezett nyelv. Gyakran kapjuk magunkat azon, hogy egy ismeretlennel románul beszélünk, azt követően is, hogy kiderült: az illető magyar.

A székelyföldi, illetve a partiumi területeken az arányok mellett a nemzetségek közötti társadalmi és gazdasági viszonyok is sokkal kiegyenlítettebbek. Szatmárnémetiben vagy Nagykárolyban a magyarok például nincsenek alulreprezentálva a magasabb státusú rétegeken belül, ami az erdélyitől eltérő nyelvhasználati normákban (kiegyenlítettebb két nyelvűség) vagy a magyar politikai elit viszonylagos dominanciájában is megnyilvánul. Székelyföldön a román népesség elsősorban a városokban összpontosul, és (a magyar elit önkormányzatokon belüli megerősödése ellenére) erősen kötődik az állami szférához (a dekoncentrált intézményekhez, illetve az igazságszolgáltatáshoz, rendőrséghez). Számbeli helyzetükből és a magyar elit erős pozícióiból fakadóan azonban a románok ebből a helyzetből sem tudják a mindennapokban megkérdőjelezni a magyar dominanciát. A kiegyenlítettebb társadalmi-gazdasági viszonyok, a nyilvános nyelvhasználat, illetve a másként szerveződő etnikai viszonyok azt hozzák magukkal, hogy Székelyföldön vagy akár a Partiumban mást jelent magyarnak lenni, mint Kolozsváron. Míg ott a kisebbségi helyzet sokkal inkább elvi besorolás, addig Kolozsvárott mindennapi tapasztalat.

Hangsúlyeltolódások az erdélyi magyar politikai és nemzeti mozgalmon belül

■ A fent vázolt demográfiai és társadalomszerkezeti háttér vezetett oda, hogy az erdélyi magyar társadalomprojekt Kolozsvár- és tegyük hozzá Marosvásárhely-centrikus víziója meghaladottá vált. A Kolozsvár Társaság tanácskozásán Eckstein-Kovács Péter nagyon helyesen állapította meg, hogy a jelenlegi helyzetben Kolozsvár természetes szövetségese Marosvásárhely. Időbeli eltolódással ugyanis Marosvásárhelyen is hasonló társadalomszerkezeti folyamatok játszódtak le, mint Kolozsváron. Ezek oda vezettek, hogy (reálisan nézve) Vásárhely elvesz-

tette az esélyét arra, hogy a Székelyföld központja legyen. A Kolozsvár–Marosvásárhely szövetség azonban az erdélyi magyar nemzeti mozgalmon belül feszülő latens és látható ellentétek feloldására már nem elégséges. Ez az érdekközösség és szövetség adta ugyanis az 1990-ben megszülető erdélyi magyar nemzeti mozgalom alaphangját, és szabta meg a rendszerváltást követően kialakuló intézményes szerkezetet.

A kisebbségi társadalom koncepciója már a két világháború között kialakult. Lényege (például Sulyok Istvánnál) az volt, hogy a kisebbségi közösséget oly módon kell megszervezni, hogy a magyarok a lehető legtöbb élethelyzetet az etnikai közösségen belül tudják megélni, igényeiket lehetőleg ezen belül tudják kielégíteni. A kilencvenes években ugyanezt a koncepciót fogalmazták újra és változtatták több szempontból sikeresen intézményes gyakorlattá. Az újrafogalmazás nem jelentett mechanikus átvételt. Hamar beigazolódott például, hogy a gazdasági önállóság, ami a harmincas években fontos törekvés volt, az új körülmények között nem reális elképzelés. Más tekintetben azonban jelentős volt az előrelépés. Kiépült a magyar oktatási szerkezet, így a mai húszas vagy harmincas generáción belül – a korábbiakhoz képest – többen vannak azok, akik a teljes oktatási vertikumot (illetve mobilitási pályájukat) egy magyar világon belül futották be. Hasonlóképpen a magyarok médiafogyasztási szokásai is fokozatosan a magyarnyelvűség irányába tolódtak el, még ha nem is beszélhetünk egységes erdélyi magyar médiaszerkezetről. Az egyik legjelentősebb teljesítmény pedig talán az volt, hogy az erdélyi magyarokat politikai közösségként sikerült egyben tartani, egyetlen politikai pilléreként betagolni a kialakuló román parlamentáris demokráciába.

Az egységes politikai pilléren és a kisebbségi társadalom koncepcióján azonban repedések mutatkoznak, aminek oka nem is annyira az RMDSZ-szel konkurens politikai alakulatok megjelenése, hanem a kisebbségi lét teljesen eltérő tapasztalataiból adódó regionális szétfejlődés. Székelyföldnek és a Partiumnak jelenleg mások a természetes prioritásai, mint Kolozsvárnak és Marosvásárhelynek (illetve a demográfiai értelemben olvadó szórványoknak).* A Partium, illetve a Szé-

kelyföld közösségen belüli politikai súlya pedig az eltérő népesedési pályák miatt elkerülhetetlenül növekedni fog.

A Székelyföld számára nem a kisebbségi társadalom (vagyis egy nagyobb/többségi társadalmon belüli etnikai intézményrendszer fenntartása, megerősítése) a kézenfekvő program. Itt a cél – ahogy ezt a székelyföldi magyar elit helyesen fel is ismerte – a régiószervezés: pontosabban a Székelyföld régió magyar dominancia alatti megszerzése. Ezen alapelképzelés egy sokrétű közpolitikai programon keresztül valósítható meg, aminek legfőbb pillére a gazdaságfejlesztés (hisz gazdasági értelemben leszakadó régióról van szó). Emellett hangsúlyos az egységes (széki ellentétek fölötti) regionális identitás megteremtése, de szerepet kell(ene) kapnia például a roma közösségek magyar intézményrendszeren keresztül történő integrációjának is. Az autonómia valamilyen formája meglátásom szerint ezeknek a közpolitikáknak a jogi „megkoronázása” lehetne. A leírtak egyáltalán nem jelentenek újdonságot, hisz a székelyföldi elitek láthatóan ebbe az irányba mozdultak el.

A Partiumban az irányváltás az identitáspolitikák vagy explicit programok szintjén kevésbé látható, de egyfajta „különutasság” a politikai szerkezetet ismerők számára már jó ideje egyértelmű. Itt a helyi románsággal kötött többé-kevésbé paritásos alapú alkuknak lehet döntő szerepe abban, hogy egy, ha nem is magyar dominanciájú, de meghatározó magyar jelenléttel jellemezhető szerkezet kialakítható legyen. A fejlesztéspolitikában és a forrásszerzésben a határmenti-ségnek is kiemelt szerepe lehet.

Merre tovább kolozsvári értelmiség?

■ A demográfiai tények, illetve a magyar nemzeti mozgalmon (és itt elsősorban az RMDSZ-en) belüli csendes folyamatok olyan helyzetet teremtettek, amit a kolozsvári értelmiség (illetve a Kolozsvár–Marosvásárhely háttérű politikai elit) nem tud megkerülni. A Kolozsvár Istentől adott felsőbbiségét és természetes központoszerepét hangsúlyozó értelmiségi diskurzusok a nemzeti mozgalmon belüli fokozódó marginalizálódáshoz, majd intézményes leépüléshez fognak vezetni. Egy ilyen kimenetet azonban nem csupán

*Ezen a ponton részben egyeznek az elképzeléseim Bakk Miklóssal, akinek így az írás sokat köszönhet.

a kolozsvári értelmiségiek, hanem az erdélyi magyar nemzeti mozgalom szempontjából is elkerülendőnek tartok. Kolozsvárnak továbbra is van legalább három olyan „aduja”, ami – ha nem is megkerülhetlenné – felettebb hasznossá teheti a nemzeti mozgalom szempontjából.

Az első a gazdaságicentrum-szerepe. A Trianont követő demográfiai folyamatok sajnos a Temesvár–Arad–Nagyvárad–Kolozsvár–Marosvásárhely–Brassó félkörben voltak a legkedvezőtlenebbek a magyar közösség szempontjából, ami egyben a régió gazdasági fejlődésének a motorja volt. Az ezen kívül eső partiumi, illetve székelyföldi területsáv a periferikus régiók közé tartozik (a román többségű Máramarossal, Hunyaddal és Krassó-Szörénynyel, illetve Beszterce-Naszóddal együtt). A gazdasági különbségek a belső migráció irányát is megszabják, így Kolozsvár az a város, ahova mind a Partiumból, mind a Székelyföldről jelentős számban érkeznek magyar fiatalok. Ez a migrációs irány minden bizonnyal megmaradna akkor is, ha a kolozsvári magyar intézményrendszer leépülne. Emellett megerősödne Bukarest, Budapest, illetve a Kolozsvárnál románabb városok vonzereje. Így megszűnne annak a lehetősége, hogy a Székelyföldről és Partiumból elköltöző mobil fiatalok jelentős része egy magyar intézményi hálón belül éljen és nevelje fel a gyermekeit.

A második szempont ezzel összefügg. Összerdélyi, a Partiumot a Székelyfölddel összekapcsoló integráció nehezen képzelhető el máshonnan. Az egyetemisták és a mobilitási pályák találkozási pontjaként Kolozsvár az elmúlt húsz évben az erdélyi magyar identitások „*melting pot*”-jaként (olvasztótégelyeként) működött. Ha ilyenként kiesik, az a regionálisan tovább szerveződő nemzeti mozgalom teljes szétfejlődéséhez vezethet. De amennyiben nem egységes nemzeti mozgalomban, hanem a helyi szerveződések laza konföderációjában gondolkodunk (amire a román politikai rendszerben minimálisan szükség van), akkor is nehezen oldhatók meg máshonnan bizonyos logisztikai feladatok.

Végül Kolozsvár mégiscsak egy regionális és országos jelentőségű egyetemi központ. Ha nem számoljuk azt, hogy nincs olyan politikai szereplő, aki az egyetemi struktúrát uralná, vagy akár az önjáró fejlődési pályákat módosítani tudná, akkor sem tűnik jelentős veszteségek nélkül szétszervezhetőnek (mondjuk Szatmárra, Nagyváradra, Sepsiszentgyörgyre és Csíkszeredába) a magyar felsőoktatási rendszer. Ennek köszönhetően Kolozsváron továbbra is olyan mennyiségű szellemi tőke fog összpontosulni, amit a magyar nemzeti mozgalom nem hagyhat parlagon.

Ez alapján tehát a magyar nemzeti mozgalom számára létfontosságú egy Székelyföld–Kolozsvár (és Marosvásárhely)–Partium szövetség megkötése. Ebben a magam részéről nem tartom reálisnak azt, hogy a kolozsvári (és marosvásárhelyi) értelmiség 1990-hez hasonlóan „Belső-Erdély, Partium, Bánság mellett hangsúlyosan a Székelyföld magyarságát” (*Új Hívó Szó* 2012. január 27.) programadóként szólítsa meg. Sokkal reálisabbnak tartok egy újfajta szolgáltatói, illetve regionális közvetítői szerepet. A szolgáltatói szerep azt jelenthetné, hogy (amennyiben erre igény van) a kolozsvári értelmiségiek aktív részesei lehetnének a Székelyföld régió „kitalálásának”, az ezzel kapcsolatos közpolitikák megtervezésének és kivitelezésének. Hasonlóképpen a partiumiak számára is segítséget jelenthetnek a kolozsvári értelmiségiek (már ha mondjuk debreceni kollégáikkal fel tudják venni a versenyt). Ez a szerep éltethetné a kolozsvári magyar intézményrendszert azután is, hogy a helyi demográfiai alapja megcsappant, és annál is természetesebb lenne, mert a székelyföldi vagy a partiumi régióba sokan nem idegenként érkeznek, hanem hazamennek. A közvetítői szerep pedig (bár nem hangzik olyan jól, mint az egységes program kidolgozása) mégiscsak segíthet fenntartani a nemzeti mozgalmon belüli egység szükségességét.

GÁLL ERWIN

Mi, magyarok...

...Mi magyarok nemzeti karakterünk szerint igen kevésbé tudunk hízelegni. Az irigység, az önzés, a féktelen becsvágy és túlságos szabadságra való erős hajlandóság – ezek a mi nemzeti hibáink.

PANNONICUS NEOSOLENSIS (Kollár Ádám, 1763. április 18.)

■ Tisztelt Uram,
idézek egy cikkemből, hogy miért is nem volna szabad Dél-Tirollal példálózni.

Az erdélyi magyarság körében ha nem is egyöntetűen elfogadott álláspont, de mindenképpen széles körben támogatott Székelyföld területi autonómiája. Egyesek majdnem nirvánai állapotként emlegetik, e sorok szerzője ennél (jóval) szkeptikusabb. Együtt az autonómiáért – a nemzeti szolidaritás mérőfoka; a kérdés csak az, hogy e cél elérésének mennyi valószínűsége volt/van/lesz. Mennyi történelmi esélye van e projektnek a 200 éve két nemzet- és államfilozófia mentén kialakult nacionalista Európában?

Ahogy említettem, az európai 19–20. századi államok két nemzet- és államrendszerezés-filozófiai körre vezethetőek vissza:

1. A német államfilozófia (kisebb államokból létrehozott államstruktúrák széles körű autonómiájának legitimitása).

2. A francia államfilozófia ezzel szemben a nagyon véres 1789-es francia forradalom közepette született. A francia államfilozófia ezt követően 1831-ben Belgiumban győzedelmeskedett (a 19. századi, francia eredetű nemzet- és állammodellre gondolok, és nem a mostani Belgiuméra). A francia nemzet- és államfilozófia középpontja a francia nyelvet beszélő egyén (a francia), ami más nemzeti közösségek kollektív jogainak tagadásához vezetett

Franciaország területén. A francia állam területén a francia államfilozófia eredményeképpen már csak mutatóban vagy a történelemből tudunk provanszálokról, burgundokról, nem is beszélve ezek területi autonómiájáról.

Következtetésképpen a 19. században létrehozott modern román állam működési filozófiája a francia államfilozófia kelet-európai importja. Nemzeti kisebbségekkel való bánásmódjára a legjobb példa a dobudzsai nemzetiségek beolvastásának nagyon gyors folyamata. (Dobudzsának 1878-ban 33 százaléka volt román, ez az arány napjainkban majdnem 100 százalék!) Erdély román impérium alá kerülése után ideig-óráig megvolt az esélye annak, hogy a Romániához csatolt terület autonóm maradjon (1920. áprilisig Erdély vezetésében tényező maradt az ún. Consiliul Dirigent), azonban a nemzeti-liberális Brătianu – kedvenc mondása: „Îmi place Transilvania, fără transilvăneni” (Szeretem Erdélyt, erdélyiek nélkül) elárul mindent a gondolkodásmódjáról – győzelmével Romániában végleg az a francia államfilozófia győzedelmeskedett, amelyet tökéletesre fejlesztett a nacionálkommunista rendszer (a százszok 2000 márkáért áruba bocsátása – avagy a náciizmus egy romániai jellegzetessége, a zsidóktól való „megszabadulás”).

FILEP ANTAL

Mérlegelve a szöveget...

■ Mérlegelve a szöveget, teljesen azonosulok vele. Ha megjegyzésem van, akkor az két dolog.

1. A kollektivizálás óta a magyarság településhálózata megrendült, s ezzel a legkiválóbb agrárius árutermelési bázis

tönkrement. Elemi európai érdekünk, hogy az életképes családi gazdaságok revitalizálásra kerüljenek, és versenyképes termelést legyenek képesek folytatni. Ebbe az is beletartozik, hogy a falvaink és kisvárosaink autonóm módon szövetkez-

hessenek, hogy kellő korszerű, európai színvonalú feldolgozó-, raktározó és értékesítő üzemek, szervezetek jöhessenek létre. (Ennek bőven megvannak a történelmi és európai példái.)

2. A magyarság jelentős tömegei elmenekültek a kollektivizálás elől ipari üzemekbe, szörnyű színvonalú városi telepekre. Ott a szétszóródás és az elsüllyedés, a kultúra, az önbecsülés elvesztése fenyegeti őket, hiszen az ún. szocialista ipar eleve torz volt, életképtelenné vált még 1989

előtt. Minden magyar kisvárost urbanizált-ságában kötelességünk európai módon korszerűsíteni, megerősíteni és versenyképes ipari, szolgáltató vállalatokkal, vállalkozásokkal megerősíteni. Különben elveszti a történelmi nyelvterületünk a megtartó képességét. A legvirulensebb nemzedékeink szét fognak az európai térben szóródni! Pótolhatatlan veszteségeket fogunk szenvedni! Az *Új Hívó Szónak* a szigetek és a szórványok kérdésével még visszatérően foglalkoznia kellene!

